

УДК 347.78:004.738.5

К. Петренко

студентка 3 курсу економіко-правового факультету
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ¹

На сьогоднішній день можна виділити деякі важливі фактори, що породжують проблеми щодо реалізації захисту авторського права. Одним із них є великий прогрес у розвитку сучасних інформаційно-комунікативних технологій, що призвів до появи Інтернету. Жоден із винаходів досі не змінював уявлень людини про навколишній світ так, як Інтернет, що спричиняє неконтрольований рух інформації, обсяг якої постійно збільшується. Для кожної людини з'явилась можливість отримати практично необмежений доступ до інформації, при цьому кількість часу і зусиль, затрачених на її пошуки, зменшились до мінімуму.

На сьогодні найпоширенішими порушеннями авторського права є правопорушення, пов'язані з незаконним використанням виключних майнових прав авторів творів та незаконне розповсюдження творів. До цього часу не вироблено однозначної та єдиної позиції з приводу того, як потрібно боротися з порушенням авторського права в Інтернеті.

Мережа Інтернет (як телефон чи телеграф), створювалася як засіб комунікацій. Але згодом, щоправда дуже швидко, Інтернет набув іншої функції — засобу комерційної діяльності. А як тільки він став комерційним середовищем, у мережі з'явилися порушники прав, в тому числі — права інтелектуальної власності.

Інтернет — це телекомунікаційна мережа та ієрархічна структура, яка включає певні стандарти обміну інформації та єдину систему адресації [6, с. 9]. Кожен, хто почав використовувати мережу Інтернет в повсякденному житті, відкрив для себе зовсім нові можливості, зокрема, такі як можливість доволі легко знайти однодумців та співрозмовників в залежності від своїх інтересів, брати участь в обговоренні тих чи інших питань, мати легкий доступ до об'єктів авторського права, культурного обміну, інтенсивного духовного та інтелектуального розвитку. Але далеко не всі користуються новими можливостями у законний спосіб, всіляко порушуючи авторське право, яке закріплює гарантії авторів творів літературної, наукової і художньої творчості, виступає як один із найважливіших структурних елементів демократичної системи держави з реалізації прав і свобод людини та громадянина.

Зберігаючи твір у вигляді файлу, публікуючи його в Інтернеті, багато хто не замислюється над тим, що доступність і простота копіювання дає можливість незаконно використовувати праці автора іншими людьми [6,

¹ Доповідь на засіданні студентського наукового гуртка з цивільного права економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

с. 10]. Очевидним є той факт, що основними сучасними проблемами в сфері розвитку відносин інтелектуальної власності в епоху Інтернету є: проблеми охорони творів у цифровій формі, баз даних, порушення особистих немайнових прав автора, зокрема: авторське право, право на публічне використання твору, право на ім'я, право на захист своєї репутації. Але найпоширенішими порушеннями авторських прав вважаються розповсюдження контрофактичних копій програм та творів у цифровій формі, гарантування авторських прав в глобальних комп'ютерних мережах [9, с. 9]. Проблема тут полягає у високій складності технічної фіксації факту порушення авторського права, наприклад, літературний твір, фільм чи комп'ютерні програми, які не мають спеціального захисту, відразу після розміщення в Інтернеті стають легкою здобиччю для кожного, хто бажає скопіювати, змінити чи створити дешеві і високоякісні копії, тому виявити даний факт порушення дуже важко. Більш того, користувачі комп'ютерів зі спеціальними пристроями отримують можливості запису та перезапису фонограм на зовнішні носії інформації з подальшим їх відтворенням на будь-якому побутовому пристрої [5, с. 15]. З цього випливає, що в Інтернеті неможливо забезпечити правовий захист авторських прав через відсутність обмежень на вільне копіювання і складнощі ведення контролю за поширенням та іншим використанням творів.

Актуальність даної теми пов'язана з тим, що розвиток сучасних, у тому числі комп'ютерних, технологій загострює проблему захисту авторських прав творців літературних, художніх, наукових творів в мережі Інтернет. Одночасно ця проблема стикається з такими важливими природними правами людини, як недоторканність особи, свобода слова, думки, право на користування досягненнями культури, на доступ до інформаційних ресурсів.

Новизна дослідження полягає в спробі виробити по-справжньому комплексне і цілісне бачення нових, адаптованих до мережеских реалій правових засад, що застосовувалися б сьогодні у сфері захисту авторського права в мережі Інтернет, об'єднати в рамках однієї роботи його теоретичні, правові та технічні аспекти, розглянути як розвиток сучасних, у тому числі комп'ютерних технологій загострює проблему захисту прав авторів літературних, художніх, наукових творів.

Юридична наука стоїть перед складною проблемою співвідношення публічного і приватного інтересу в сфері інтелектуальної творчості. Серйозну увагу на дану проблему вчені і, особливо, практики стали звертати відносно недавно, коли Інтернет міцно увійшов у життя людини. Наприклад, О. П. Сергєєв під захистом авторського права та суміжних прав розуміє сукупність заходів, спрямованих на відновлення або визнання авторського права і суміжних прав і захист інтересів їх правоволодільців при порушенні або оспоренні. Способи захисту мають бути закріплені як матеріально-правові вимоги, міри примусового впливу, за допомогою яких здійснюється відновлення (визнання) порушених (оспорених) прав (інтересів) та вплив на правопорушника [10, с. 281].

Метою даної роботи є формування цілісного уявлення про захист авторських прав у мережі Інтернет, виявлення основоположних моментів у

правовому регулюванню захисту авторських прав в Інтернеті. Також, дати комплексний аналіз стану та перспектив розвитку міжнародного та національного співробітництва з охорони авторського права в мережі Інтернет. Предметом дослідження є правові проблеми, що постали з появою сучасних інформаційних технологій та мережі Інтернет. Теоретичною основою дослідження послужили монографії, підручники, навчальні посібники, довідники російських і українських авторів, таких як: С. А. Бабкін, А. П. Вершинін, С. В. Дмитрієв, Ю. С. Шемшученко, Ю. Л. Бошицький, А. Н. Івлєв, В. О. Калятін, А. С. Кемрадж, В. Б. Наумов, О. І. Романюк, С. І. Семілетов, А. П. Сергєєв, Г. Ф. Шершеневич та ін. Автор вивчав відповідні публікації в юридичних журналах, результати практичної діяльності низки організацій, що займаються реалізацією прав авторів в Інтернеті, а також статті, матеріали інформаційної мережі Інтернет, довідкові правові системи. Важливо також зазначити, що в самому Інтернеті створюються сайти, присвячені правовому регулюванню захисту авторського права в мережі Інтернет. Протягом кількох останніх років проводяться конференції, на яких свої погляди формулюють фахівці в галузі авторського, інформаційного та інших галузей права.

Відповідно до ст. 41 Конституції України кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Стаття 54 Основного Закону гарантує громадянам свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, які виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Стверджується, що кожен громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності, ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом. Охороні авторським правом підлягають усі твори, як оприлюднені, так і не оприлюднені, як завершені, так і незавершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети.

Законом також передбачається можливість охорони оригінальної назви твору. Міжнародний досвід свідчить про недостатність захисту авторських прав лише на основі національних засобів. З цією метою цивілізовані держави давно стали на шлях міжнародної співпраці в даній галузі права. Позитивним є те, що Україна не залишилась осторонь міжнародної співпраці і приєдналась до ряду міжнародних актів. Україна є учасницею понад 15 універсальних міжнародних конвенцій та договорів у сфері інтелектуальної власності, якими на рівні міжнародного співтовариства встановлено високі вимоги до правової охорони авторського права і суміжних прав [8, с. 36]. Серед зазначених конвенцій та договорів назву найважливіші: Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (1886 р.), до якої 31 травня 1995 р. приєдналась Україна; Всесвітня (Женевська) конвенція про авторське право (1952 р.), яка набула чинності для України 23 грудня 1993 р.; Римська конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення (1961 р.); Женевська конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фо-

нограм (1971 р.); Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право (1996 р.); Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми (1996 р.); Угода з торгових аспектів прав інтелектуальної власності (Угода TRIPS) (1994 р.). Приєднання до Міжнародної конвенції про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення надало можливість застосовувати принцип національного режиму: охорона прав українським виконавцям, виробникам фонограм і організаціям мовлення надається за кордоном та іноземним виконавцям, виробникам фонограм і організаціям мовлення на території України. Приєднання до Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми передбачає охорону суб'єктів суміжних прав, а саме: виконавців і виробників фонограм на рівні охорони прав, що надається передовими країнами світу, що дозволяє ефективно здійснювати охорону прав українських та іноземних виконавців і виробників фонограм на території України. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право (Інтернет-Договору) дозволяє ефективно здійснювати охорону прав на території України і за її межами українських та іноземних авторів художніх та літературних творів, у тому числі прив'язаних до літературних творів комп'ютерних програм, баз даних. Так, на законодавчому рівні, начебто, все зрозуміло: без згоди автора ніхто не може використовувати його творчість. Але ж чому в українському законодавстві питання захисту авторського права в Інтернеті врегульовано лише епізодично? А тому що при розробці нових підвалин законодавства, що регулюватиме інтернет-відносини, слід враховувати перш за все особливості об'єкта правового регулювання (його цифрову форму), а також акцентувати увагу на тому, якими методами здійснюється захист авторських прав на сучасному етапі. Для регулювання цієї сфери відносин, я вважаю, виникає необхідність у вдосконаленні законодавства, внесенні змін до Цивільного та Кримінального кодексів, прийнятті відповідних законів, які заохочували б або зобов'язували провайдерів співпрацювати з державними органами у питаннях щодо виявлення та оперативного розшуку правопорушників. Отже, можна стверджувати, що на сьогодні в Україні склалися усі необхідні соціально-політичні передумови для підвищення ефективності правової охорони авторського права і суміжних прав.

Високий рівень суспільної небезпеки злочинів в сфері авторського права, завдання ними великої шкоди не лише суб'єктам авторського права та (або) суміжних прав, але й економіці нашої країни, її репутації, престижу на міжнародній арені, з одного боку, а також фундаментальні положення чинного законодавства України у сфері авторського права і суміжних прав і вимоги міжнародно-правових актів у цій сфері, міжнародні зобов'язання України перед світовою спільнотою, з іншого боку, вимагають від влади розроблення дієвих заходів, спрямованих на вдосконалення правової охорони авторського права і суміжних прав.

Оскільки в законодавстві України немає законів, які регулюють використання авторських прав в Інтернеті, то законодавець використовує ст. 176 КК України «Порушення авторського права і суміжних прав». Як

свідчить практика судового розгляду кримінальних справ за ст. 176 КК України, зазвичай підсудні майже в усіх випадках підпадають під дію законів України про амністію, і тому не притягуються до кримінальної відповідальності. За даними Всесвітньої організації інтелектуальної власності, в Україні за останні два роки суди розглянули не більше двох десятків кримінальних справ, пов'язаних з незаконним використанням програмного забезпечення. При цьому, якщо в 2009 р. було винесено кілька вироків, коли порушників авторського права і суміжних прав засудили до 5 років позбавлення волі з відстрочкою виконання покарання, то в 2010 р. до жодного зловмисника не застосована кримінальна відповідальність: 7 із 8 розглянутих судами справ закінчилися закриттям кримінальної справи на підставі акту амністії. За даними Державної служби боротьби з економічною злочинністю МВС України найбільш поширеним видом покарання за ст. 176 КК України є штраф. У більшості випадків суди як покарання за порушення авторського права і суміжних прав застосовують до підсудних штрафи у розмірі від 3400 грн до 8500 грн. Отже, можна стверджувати, що порівняно з кримінальним законодавством зарубіжних країн, встановлені у санкціях ст. 176 КК України покарання є менш тяжкими.

Слід зазначити, що у кримінальному законодавстві деяких зарубіжних країн встановлено більш тяжкі покарання за порушення авторського права і суміжних прав. Так, відповідно до ч. 2 ст. 146 КК РФ (1996 р.) у редакції Закону РФ від 8 квітня 2003 р. № 45-РФ незаконне використання об'єктів авторського права або суміжних прав, а так само придбання, зберігання, перевезення контрафактних примірників творів або фонограм з метою збуту, вчинене у великому розмірі, карається штрафом у розмірі від двохсот до чотирьохсот розмірів оплати праці або у розмірі заробітної плати або іншого доходу засудженого за період від двох до чотирьох місяців, або обов'язковими роботами на строк від ста вісімдесяти до двісті сорока годин, або позбавленням волі на строк до двох років. Крім того, відповідно до ч. 3 ст. 146 КК РФ встановлено більш тяжке покарання, ніж у частинах 2 та 3 ст. 176 КК України, зокрема, «діяння, передбачені частиною другою даної статті, якщо вони вчинені: а) повторно; б) за попередньою змовою групою осіб; в) в особливо великих розмірах; г) особою з використанням свого службового становища караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з конфіскацією майна або без такої».

Згідно із §2 ст. 271 КК Іспанії «той, хто з метою наживи і на шкоду третім особам відтворить, здійснить плагіат, розповсюдить або відкрито повідомить повністю або частково літературний, художній або науковий твір, а також його переробку, інтерпретацію або художнє виконання, яке закріплене на будь-якому носії або повідомлене будь-яким способом, без дозволу власників відповідних прав інтелектуальної власності чи цесіонаріїв, або умисно ввезе, вивезе примірники даних творів чи виконань без відповідного дозволу, або здійснить серійне їх виробництво, отримавши особливу користь (завдана шкода має особливу тяжкість, отриманий прибуток має особливе економічне значення)» карається позбавленням волі на строк від одного до чотирьох років.

Незважаючи на прийняття Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо правової охорони інтелектуальної власності» від 22 травня 2003 р. № 850-IV, на мій погляд, покарання за ст. 176 КК України залишаються такими, що не повністю відповідають вимогам кримінально-правової охорони авторського права і суміжних прав, сформульованими на міжнародному рівні, зокрема у ст. 61 Угоди TRIPS. Про необхідність посилення покарання у санкціях ст. 176 КК України говорить і факт частого застосування амністії до засуджених за даною статтею Кодексу. Вочевидь, що незаконне відтворення тисячами примірників того чи іншого твору з метою його подальшого розповсюдження, якщо ці дії хоча б і не встигли спричинити автору матеріальної шкоди в особливо великому розмірі (наприклад, жодний примірник твору ще не розповсюджений) має суспільну небезпеку і відповідний порушник повинен нести кримінальну відповідальність. Однак у силу ч. 2 ст. 14 КК України він не буде притягнений до кримінальної відповідальності за ст. 176 КК України. Вихід з такої ситуації вбачається у посиленні покарання за порушення авторського права і суміжних прав і, відповідно, виведення даного злочину з категорії злочинів невеликої тяжкості.

Слід зауважити, що майже всі заходи, що наразі використовуються для захисту авторського права в Інтернеті, спрямовані на перешкоджання широкоживаного способу незаконного копіювання об'єктів авторського права. Так, це логічно, оскільки як ми бачимо книги, брошури, статті, комп'ютерні програми або бази даних, музичні твори з текстом і без тексту, опубліковані в Інтернеті, одразу ж піддаються загрози несанкціонованого копіювання і подальшого використання. Останнім часом в інтернет-просторі набула поширення практика копії-пейсту, що передбачає копіювання уривків з однієї сторінки в мережі і перенесення їх на інший ресурс. Як бачимо, авторське право є безпорадним за таких умов. Урахування таких особливостей розвитку інтернет-культури дозволить розробити принципово нові методи регулювання відносин щодо обігу інформації в мережі [3, с. 56].

За загальним правилом, відповідальність за розміщену на сайті інформацію несе провайдер або власник домену. Втім, здійснювати перевірку всього контенту на його відповідність встановленим нормам і на предмет дотримання авторського права фізично неможливо. Навіть якщо невідповідність і буде оперативно виявлена, відстежити несанкціоноване копіювання твору і розміщення його на інших ресурсах неможливо. Попередження власника хостингу про відповідальність за несанкціоноване використання твору навряд чи можна вважати дієвим засобом захисту об'єктів авторського права в мережі. А також неможливе за таких умов і судове переслідування, на що є ряд об'єктивних технічних, економічних, соціальних і юридичних причин.

За даними досліджень, щороку в світі кількість інформації подвоюється. При цьому нової, унікальної та цікавої інформації з'являється дуже мало, що тільки підтверджує недієвість поширених нині засобів захисту авторського права. Хоча за порушення авторського права, відповідно до

ст. 51 Закону України «Про авторське право і суміжні права», передбачається цивільна, адміністративна та кримінальна відповідальність, все одно проблема залишається не вирішеною. Цивільна відповідальність може настати у випадку звернення особи, авторське право якої було порушено, до суду (ст. 16, 432 ЦК України). Особи, авторські та суміжні права яких порушені, можуть: вимагати від порушника визнання та поновлення своїх прав; звертатися до суду з позовом про поновлення порушених прав та припинення дій, що порушують авторське право чи створюють загрозу їх порушення; подавати позови про відшкодування моральної шкоди; подавати позови про відшкодування збитків, включаючи упущену вигоду, або стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права і суміжних прав, або виплату компенсацій; вимагати припинення підготовчих дій до порушення авторського права; вимагати, в тому числі у судовому порядку, публікації в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права і суміжних прав та судові рішення щодо цих порушень. Адміністративна відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності передбачається нормами адміністративного законодавства, судочинство у цій сфері визначається відповідним процесуальним законодавством. Кримінальна відповідальність за порушення авторського права і суміжних прав передбачена ст. 176 КК України. Стосовно питань судового захисту від порушення авторського права в Інтернеті, то дані Єдиного державного реєстру судових рішень України свідчать, що поступово кількість судових рішень, що стосується цього питання зростає. Але судовий захист прав, порушених при використанні Інтернету, ускладнюється їх анонімністю та технічною складністю, що створює можливості для уникнення відповідальності за порушення авторського права. В Новій Зеландії, наприклад, мали набути чинності положення закону про авторське право, що передбачають відключення від Інтернету тих користувачів, які порушують чужі авторські права. Особливість такого відключення полягає в тому, що здійснюватися воно повинно провайдером без судового рішення, за однією лише підозрою в порушенні. Законопроект викликав численні спори, через які він не набув чинності [6, с. 11].

Я вважаю, що вищенаведений приклад правового регулювання сфери авторського права в Інтернеті не є дієвими для вирішення цієї проблеми. Очевидно, що способи захисту авторського права в інтернет-ресурсах нічим не відрізняються від традиційних способів захисту. Сутність порушень авторського права в Інтернеті така ж і захист його здійснюється тими ж способами, передбаченими національним законодавством, у тому числі в судовому порядку в рамках цивільного, адміністративного і кримінального розгляду. Відмінність лише у тому, що простота копіювання і нематеріальна сутність об'єктів авторського права в Інтернеті не дозволяє просто вирішити проблему забезпечення доказів порушень. Тягар захисту авторських прав лежить, як правило, на самому авторі або на правовласнику авторських прав, і вони, перш ніж розмістити твір в Інтернеті, повинні апріорі здійснювати деякі додаткові дії щодо захисту. Наприклад, у Великій Британії існує досить авторитетний орган — Агентство з авторського права і

ліцензування (Copyright Licensing Agency), основною функцією якого є моніторинг правопорушників в сфері порушень авторських прав (у тому числі в інтернет-ресурсах) і прав ліцензування, з подальшим притягненням таких порушників до відповідальності (до речі, за порушення авторських прав у Великій Британії передбачається штраф і/або позбавлення волі).

Окрім розробки законів, необхідно розробити ще й механізм їх реально-го втілення. Попри все, ще необхідно враховувати світовий досвід стосовно розв'язання цієї проблеми. Законодавством України також передбачені технічні засоби захисту авторських прав, які дають більше можливостей захистити об'єкти авторських прав та передбачити загрозу їх порушення. Технічними засобами захисту, згідно з законом, є технічні пристрої та розробки, призначені для створення технологічної перешкоди порушенню авторського права або суміжних прав при сприйнятті або копіюванні захищених (закодованих) записів у фонограмах (відеограмах) і передачах організацій мовлення чи для контролю доступу до використання об'єктів авторського права і суміжних прав [7, с. 10]. Наприклад:

– **Саморуйнування електронного документа при несанкціонованому копіюванні.** До цього виду технічних засобів захисту творів належать так звані «водяні мітки» — вкраплення програмного коду, що дають можливість частково порушити цілісність об'єкта [7, с. 10].

– **Криптографічні конверти.** Це програмне забезпечення, яке зашифровує твори так, що доступ до них може бути отриманий лише із застосуванням належного ключа до шифру.

– **Твори з обмеженою функціональністю,** коли автор подає лише частину інформації, приміром, зміст книги чи деякі її розділи.

– Створення спеціалізованого архіву для об'єктів інтелектуальної власності, представлених в електронному форматі.

Сучасні криптографічні засоби фіксують цілісність документа, його авторську приналежність і час реєстрації. Але більшість правових та технічних засобів, що застосовуються сьогодні у сфері регулювання Інтернет-відносин, використовуються швидше за аналогією, ніж за доцільністю і відповідністю реальній ситуації.

Також з метою додаткового інформування автор для сповіщення про свої права може використовувати знак охорони авторського права, який складається з таких елементів: латинської літери С у колі — ©; імені особи, якій належать авторські права на твір та року його першої публікації. Цифровий підпис — також ефективний спосіб захисту, суть якого полягає в тому, що він дозволяє ідентифікувати справжнього автора того або іншого твору, тим самим знімаючи в контрагента будь-які сумніви про те, з ким він має справу [5, с. 17]. Це може психологічно впливати на користувачів твору й утримувати їх від бажання присвоїти чужу творчість.

Щорічно за порушення права інтелектуальної власності відкривається близько тисячі кримінальних справ, але від цього порушення авторського права в мережі менше не стало. Найрезонансними справами 2012 року є закриття 20 січня файлообмінника Megaupload прокуратурою американського штата Вірджинія за обвинуваченням в порушенні закону про автор-

ське право та відмиванні грошей, а також закриття в лютому найбільшого українського сервісу зберігання інформації **ex.ua** в рамках розслідування кримінальної справи за частиною 2 статті 176 КК України (порушення авторських і суміжних прав) за обвинуваченням в піратстві.

Фактами порушення авторських прав сьогодні нікого не здивуєш. Особливо не дивує порушення авторських прав в мережі Інтернет. Зате щире дивування викликає інформація про те, що комусь все ж таки вдалося розвіяти міф про безкарність порушень в Інтернеті і таки захистити свої авторські права в мережі. Загалом нагальну потребу регулювання авторських і суміжних прав, порушених в інтернет-просторі України треба вирішувати комплексно на всіх рівнях. Але найважливіше заповнити прогалини, розв'язати колізії в законодавстві України, що не дають можливості реально захистити інтелектуальні права. Законодавцям необхідно доповнити новими статтями Закон України «Про авторське право й суміжні права», Цивільний, Кримінальний, відповідні процесуальні кодекси України, створивши дієву юридичну основу для регулювання захисту авторського права в Інтернеті.

Список літератури

1. Конституція України, прийнята на 5 сесії Верховної ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — N 13. — Ст. 64.
3. Антонов В. М. Інтелектуальна власність і комп'ютерне авторське право (2-ге вид.) — К. : КНГ, 2006. — 520 с.
4. Базелевич В. Д. Інтелектуальна власність : підручник / В. Д. Базелевич. — К. : Знання, 2006. — 431 с.
5. Гуменюк О., Арданов О. Плагіат та інші актуальні проблеми реалізації авторського права у діяльності засобів масової інформації / О. Гуменюк, О. Арданов // Інтелектуальна власність. — 2009. — № 5. — С. 13–21.
6. Денисюк М. Інтелектуальна власність та Інтернет: нові можливості чи нові проблеми? / М. Денисюк // Інтелектуальна власність. — 2009. — № 6. — С. 9–12.
7. Мамонов З. В. Деякі аспекти захисту авторських прав у мережі Інтернет / З. В. Мамонов // Юридичний Вісник України. — 2007. — № 7. — С. 10.
8. Мінков А. М. Міжнародна охорона інтелектуальної власності / А. М. Мінков. — СПб. : Пітер, 2001. — 720 с.
9. Мусієнко П. А. Авторські права як об'єкт відносин, пов'язаних з Інтернетом / П. А. Мусієнко // Інтелектуальна власність. — 2009. — № 12. — С. 16.
10. Сергеев А. П. Авторское право России / А. П. Сергеев. — СПб., 1994. — С. 281, 287.